

Zeger van Heule en de heilige Eutropius

Bij een schenking aan het kapittel van Harelbeke

GEORGES DECLERCQ

Ter herinnering aan mijn vader, Walter Declercq (1931-2010),
die veel belangstelling had voor het verleden van Heule

900 jaar geleden, op 14 oktober 1111, schonk Zeger van Heule (*Sigerus de Hula*) voor het zielenheil van zijn vrouw Hazeka vier bunder grond in Lierde aan het kapittel van Harelbeke. In deze korte bijdrage willen we nader ingaan op deze schenking en vooral op een aspect dat voor zover ons bekend tot op heden aan de aandacht is ontsnapt, nl. de datum 14 oktober waarop deze schenking plaatsvond. Zoals uit onze tekst zal blijken, heeft deze datum wel tal van implicaties voor de vroege geschiedenis van Heule.

Deze schenking, die meteen de vroegste vermelding van de naam Heule vormt, is overgeleverd in de zgn. *rotulus Harlebeccensis*, een rolcartularium van het kapittel van Harelbeke uit de 11de-12de eeuw¹. Deze rol, die bestaat uit drie onder elkaar aangebrachte bladen perkament met een totale lengte van bijna twee meter (180 cm), werd aan beide zijden beschreven door zes handen uit de tweede helft van de 11de en de eerste helft van de 12de eeuw. De huidige rectozijde van de rol bevat afschriften van vier schenkingsoorkonden uit de jaren 1067-1111, op de versozijde zijn samenvattingen te vinden van zes schenkingsoorkonden uit de periode 1042-1078, alsook twee volledige afschriften van schenkingsoorkonden uit 1119 en 1120². De oorkonde van Zeger van Heule vormt het laatste stuk van de huidige voorzijde, die oorspronkelijk evenwel allicht de achterkant van de rol geweest is. Het schrift van het charter van Zeger werd door E. Sabbe in het eerste kwart van de 12de eeuw geplaatst³. M. Gysseling en A.C.F. Koch opteren, gezien het uitgesproken hoekige en gebroken karakter van het schrift, met meer reden voorzichtig voor een datering in het tweede kwart van de 12de eeuw. De latere afschriften van de oorkonde van

1 Kortrijk, *Rijksarchief*, Aanwinsten, nr. 3469.

2 Voor een overzicht van de inhoud (met aanduiding en datering van de verschillende handen), zie M. Gysseling en A.C.F. Koch, *Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta*, s.l., 1950, p. 256.

3 E. Sabbe, 'Critische studie over de oudste oorkonden van het Sint-Salvatorskapittel te Harelbeke', in: *Annales de la Société d'émulation de Bruges*, 79 (1936), p. 30-35 (met

een schriftvoorbeeld van de oorkonde van Zeger op plaat I tussen p. 30 en 31, waar men goed het contrast ziet tussen het gotische schrifttype van dit afschrift en de ronde lettervormen van de Karolingische minuskel van de eraan voorafgaande kopie); zie ook de herdruk van dit artikel in *Miscellanea Etienne Sabbe*, II, Brussel, 1980, p. 15-20 (met plaat I op p. 16).

Zeger, opgenomen in de 18de-eeuwse cartularia van het kapittel samengesteld door J.A. Courtens, gaan allemaal rechtstreeks of onrechtstreeks op deze kopie in de *rotulus* terug. Dit geldt ook voor de uitgave die J.F. Foppens in 1723 opnam in zijn uitgave van de diplomatische werken van A. Miraeus. Aangezien deze uitgave en ook de edities van F. Van de Putte en J. Ferrant uit de 19de eeuw een aantal gebreken vertonen, geven we in bijlage een nieuwe kritische editie van de oorkonde van Zeger van Heule⁴.

Het charter over de schenking van Zeger werd door een kanunnik van Harelbeke volgens de regels van de kunst opgesteld⁵. Het stuk vangt aan met een zgn. arenga, d.i. een algemene beschouwing over de beweegredenen die geleid hebben tot de oorkonde. In dit geval wordt het belang van het schrift benadrukt: al wie een deel van zijn goederen aan een kerk nalaat, mag niet verwaarlozen deze schenking op schrift te laten stellen, opdat de ziel waarvoor de schenking bestemd is, geregeld herdacht zou worden en de kerk geen schade zou ondervinden door kwaadwilligheid. Dan volgt, ingeleid door een formule van bekendmaking aan alle gelovigen die zijn en wezen zullen, de eigenlijke schenking waarbij de opsteller Zeger van Heule in de eerste persoon aan het woord laat. Ook dit zgn. dispositieve gedeelte van de oorkonde, dat overigens vrij kort is, begint met een vrome beschouwing. Zeger neemt immers onmiddellijk een Bijbelcitaat in de mond: *Zoals het water het vuur dooft, zo ook dooft de aalmoes de zonde*. Deze uitspraak indachtig schenkt hij vier bunder in Lierde aan de kerk van Harelbeke voor het zieleheil van zijn vrouw Hazeka. Hij preciseert ook wat er met de opbrengst van deze grond moet gebeuren: twee derde van de inkomsten wordt aan de kanunniken gemeenschappelijk toegewezen, het resterende derde is bestemd voor de verlichting van de kerk. Daarop volgen de slotclausules, in de eerste plaats de datum, dan de zgn. corroboratie en ten slotte een sanctieclausule. De datum bestaat uit de dagaanduiding, het incarnatiejaar, het indictiejfer en de aanduiding van de regerende Franse koning (Lodewijk VI), de Vlaamse graaf (Boudewijn VII) en de bisschop van Doornik (Balderik). In de daaropvolgende corroboratie wordt aangegeven op welke wijze de oorkonde gevalideerd werd: opdat de schenking geldig zou blijven – zo wordt gesteld – vond ze plaats in aanwezigheid van leken en geestelijken, waarvan het volgens de opsteller geenszins nutteloos is de namen op te tekenen. Normaal zou men hierna inderdaad de getuigenlijst verwachten⁶. In plaats daarvan is er in deze oorkonde echter eerst nog een kerkelijke sanctieclausule: indien iemand de schenking zou tegenspreken en ze zou willen aantasten, dan wacht hem de banvloek. Ter afronding van de oorkonde volgt dan de reeds aangekondigde getuigenlijst in de vorm van fictieve *signa*, die verwijzen naar het ritueel waarbij de getuigen het perkament met de hand hebben aangeraakt. Dit was in de tijd voor het gebruik van het zegel algemeen doorbrak, de normale manier om particuliere oorkonden, zoals die van Zeger van Heule, te valideren (vandaar het Nederlandse woord ‘handvest’). De getuigen die worden opgesomd, zijn eerst een aantal leden van het Harelbeekse kapittel: proost Folkinus (enkel uit dit charter bekend) en de kanunniken Liederik (een voor Harelbeke wel erg toepasselijke naam), Willem en Lietbert. Daarop volgen de leken: Albert *Canis* (‘de Hont’)⁷, zijn broer Onulf, Lambert van Ledegem, Walter van Waasten, Morant van

Bellegem, Robrecht van Kortrijk, Thizekin van Desselgem, Godschalk van Deerlijk en Willem, amman (*praeco*) van Harelbeke.

Over Zeger van Heule is nauwelijks iets bekend, zelfs niet of hij een voorouder is van de latere heren van Heule uit het huis van Zomergem, die vanaf de late 12de eeuw in de bronnen geattesteerd zijn⁸. Uit zijn schenkingsoorkonde voor het kapittel van Harelbeke weten we dat hij gehuwd was met Hazeka en bezittingen had in Lierde, niet ver van Geraardsbergen, in Rijks-Vlaanderen. Om welk van beide Lierdes het gaat, is niet helemaal duidelijk. M. Gysseling neemt aan dat het net als bij andere vroege vermeldingen van de plaatsnaam Lierde gaat om Sint-Maria-Lierde⁹. Waarop hij steunt om deze keuze te maken (en dus Sint-Martens-Lierde uit te sluiten) is ons niet bekend. Op grond van het gebruik van de term *hereditas* in de arenga van het charter zou men eventueel kunnen denken dat het om bezit gaat dat hij van zijn ouders geërfd had, maar dit is allesbehalve zeker omdat de bewuste term in het middeleeuws Latijn voor welk eigendom ook gebruikt kan worden.

Buiten de hier besproken oorkonde komt Zeger van Heule nog voor in twee andere oorkonden. De eerste is een originele oorkonde van graaf Karel de Goede voor de Gentse Sint-Baafsabdij uit 1122. Dit charter is de neerslag van een plechtige zitting van de grafelijke hofraad (*curia*) in de burcht van Brugge, waar Karel de Goede na een uitspraak van zijn 'baronnen' de voogdijregeling bevestigde die zijn grootvader Robrecht de Fries destijds voor Sint-Baafs had uitgevaardigd. De getuigenlijst van deze door de graaf eigenhandig onderschreven oorkonde telt 58 namen. Onder deze getuigen vinden we ook Zeger van Heule (*Sigerus de Hule*) terug, onmiddellijk na burggraaf Walter van Kortrijk, die hier de titel 'schout' draagt (*Walterus scultetus de Curtraco*)¹⁰. Iets verder in deze lijst komen overigens ook de gebroeders Albert en Onulf voor die eveneens als getuige optraden in het charter van Zeger voor het kapittel van Harelbeke. Waar ze in 1111 met de Latijnse vorm van hun naam worden aangeduid (*Canis*), dragen ze hier evenwel een Germaanse naam (*Albertus et Onulfus Hundingi*). Het feit dat ze net als Zeger tot de grafelijke hofraad behoorden (en dus vermoedelijk directe vazallen waren van de graaf), verklaart allicht waarom ze in zijn oorkonde uit 1111 als eerste lekengetuigen worden

4 Zie hierna p. ***, waar men tevens de referenties vindt naar de andere afschriften en de aangehaalde edities.

5 Voor de vormkenmerken van de oorkonden uit de *rotulus Harlebeccensis*, zie **G. Declercq**, *Diplomatische en paleografische studie van de oorkonden van het kapittel van Harelbeke voor 1300*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, 1980, I, p. 39-55 (een exemplaar kan geconsulteerd worden op het Rijksarchief Kortrijk).

6 In de oorkonden van de *rotulus* is de volgorde normaal datum, sanctie, corroboratie. De afwijking van dit stramen in de oorkonde van Zeger is misschien te wijten aan een vergissing van de kopiist.

7 **F. Debrabandere**, 'Persoonsnamen in de Leiestreek voor 1200', in: *De Leiegouw*, 22 (1980), p. 50.

8 **E. Warlop**, *De Vlaamse adel voor 1300*, II, 1, Handzame, 1968, p. 288 en 291.

9 **M. Gysseling**, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226)*, I, Tongeren, 1960, p. 614.

10 **F. Vercauteren**, *Actes des comtes de Flandre 1071-1128*, Brussel, 1938, p. 243-247.

11 In een andere oorkonde uit de *rotulus*, de schenking van Willem van Vijve uit 1120, voeren ze, opnieuw met hun Latijnse naam, trouwens de getuigenlijst aan.

genoemd¹¹. De tweede oorkonde is een korte, ongedateerde schenkingsnotitie die opgetekend is in een cartularium van de Sint-Maartensabdij van Doornik. Zeger van Heule wordt in deze notitie, die tussen 1127 en 1133 gedateerd kan worden, als derde getuige vermeld (*Sigeri de Hula*)¹². Als eerste getuige treffen we hier Robrecht van Kortrijk aan die ook al voorkwam in 1111, en de Willem van Harelbeke die verder in de lijst staat, is ongetwijfeld de gelijknamige amman van Harelbeke uit de getuigenlijst van 1111.

Het verlenen van een schenking aan een kerk is in die tijd een goed overwogen en voorbereide beslissing. Aan de uiteindelijke rechtshandeling gaan voorbereidende gesprekken vooraf, niet alleen over de schenking zelf en de bestemming van de inkomsten die eruit voortvloeien, maar ook over de plechtigheid waarin de schenking aan de kerk zal gebeuren. Het verlenen van een schenking en het overhandigen van de erbij behorende oorkonde is immers een publiek en sociaal gebeuren, waar het gesproken woord en tal van rituele handelingen (zoals het neerleggen van de oorkonde op het altaar en het aanraken van het perkament door de getuigen) eveneens hun plaats hebben. Het vastleggen van deze plechtigheid moet geruime tijd vooraf gebeuren zodat de getuigen kunnen worden uitgenodigd. De getuigen in oorkonden zijn namelijk geen toevallige aanwezigen, maar personen die door de beide partijen – de schenker en de begunstigde – geselecteerd worden. Door hun aanwezigheid, het vermelden van hun naam in de oorkonde en vooral het aanraken van het stuk staan ze borg voor de uitvoering van de verplichtingen die de twee partijen hebben aangegaan. In het geval van de schenking van Zeger verplicht het kapittel van Harelbeke zich ertoe te bidden voor het zielenheil van Hazeka, terwijl Zeger zich er door deze oorkonde toe verbindt dat de schenking effectief uitgevoerd en nageleefd zal worden. Vaak wordt de oorkonde vooraf opgesteld zodat ze tijdens de plechtigheid aan de begunstigde overhandigd kan worden. Of dit in het geval van de oorkonde van Zeger het geval was, weten we niet met zekerheid, maar toch is er een aanwijzing in deze richting. De datering bevat namelijk een opvallende vergissing: van de regerende Vlaamse graaf Boudewijn VII wordt gezegd dat hij een zoon was van Robrecht de Fries (*regnante Flandrensiūm Balduuino filio Rotberti Frisonis*), terwijl zijn vader eigenlijk Robrecht II van Jeruzalem was, die zelf de zoon was van Robrecht de Fries. Deze opvallende vergissing is allicht een gevolg van de specifieke omstandigheden op het moment dat de oorkonde van Zeger werd uitgevaardigd. Op 14 oktober 1111 was Boudewijn VII immers nog geen tien dagen graaf. Zijn vader Robrecht II was op 5 oktober 1111 in Chelles overleden aan de zware verwondingen die hij had opgelopen tijdens een militaire expeditie van de Franse koning tegen de burcht van Dammartin nabij Meaux¹³. Misschien moeten we het ons zo voorstellen dat de originele oorkonde reeds voor het overlijden van Robrecht II werd geschreven en dat de opsteller in de datum als graaf Robrecht, zoon van Robrecht de Fries, had vermeld. Toen kort voor de plechtige overhandiging deze graaf overleed, werd zijn naam uitgekraabd en vervangen door die van zijn zoon. Veel moeilijkheden kan dit niet hebben opgeleverd, want de Latijnse vorm van Robrecht telt acht letters, die van Boudewijn slechts één meer. De aanduiding

‘zoon van Robrecht’ kon zonder problemen blijven staan. Dat ook de verwijzing naar Robrecht de Fries behouden bleef, kan een praktische reden hebben: ‘de Fries’ (acht letters) is veel korter dan ‘van Jeruzalem’ (zeker in het Latijn, waar vijftien lettertekens nodig zijn) en het vervangen ervan op het origineel (in gedrongen en kleiner schrift) zou het uitzicht van de oorkonde hebben aangetast. Dit mag een ietwat onwaarschijnlijke uitleg lijken, maar men kan zich moeilijk inbeelden dat een kanunnik van een nauw met de grafelijke dynastie verbonden instelling als het kapittel van Harelbeke geen weet zou hebben gehad van de juiste genealogische filiatie van de regerende graaf. Vermoedelijk werd de scribent van de oorkonde, die zijn huiswerk al af had, net als iedereen in Vlaanderen gewoon verrast door het onverwachte overlijden van graaf Robrecht II.

Bovendien is er nog een andere indicatie dat de schenking en allicht ook de oorkonde al enige tijd werd voorbereid, nl. de dagaanduiding. Niet alleen moest een dag worden gevonden waarop de uitgenodigde getuigen daadwerkelijk aanwezig konden zijn, maar middeleeuwse schenkers en destinatarissen kiezen voor de openbare en plechtige rechtshandeling vaak ook een datum met een betekenis. Zo zijn er in het *Liber Traditionum* van de Gentse Sint-Pietersabdij uit de 11de eeuw diverse schenkingen die gebeurd zijn op 29 juni (feest van Petrus en Paulus, de patroonheiligen van het klooster) of op 30 september (dag van de kerkwijding). In dit geval is het bijzonder opvallend dat de schenking van Zeger van Heule de enige van de twaalf schenkingsoorkonden uit de *rotulus Harlebeccensis* is die een precieze dag vermeldt, 14 oktober 1111. Bij alle andere schenkingen kennen we enkel het jaartal. Dat wijst er al op dat belang moet worden gehecht aan deze datum. De opsteller heeft de dagaanduiding 14 oktober conform de Romeinse kalender omschreven als de dag voor de iden van oktober (*pridie idus octobris*). Zoals elke dag worden op 14 oktober vanzelfsprekend ook heiligen gevierd. Op 14 oktober is dat in de eerste plaats paus Calixtus I, een martelaar. In Vlaanderen was het vooral de dag van Sint-Donaas. Er is echter nog een ander, veel minder bekend feest dat op deze dag valt, nl. de translatie van de heilige Eutropius van Saintes¹⁴. Dit is de heilige waaraan de parochiekerk van Heule is toegewijd. Het kan bezwaarlijk een toeval worden genoemd dat de schenking van een edelman uit Heule plaatsvindt op een feestdag van de heilige die de patroon is van de lokale kerk. Dat de eerste vermelding van een cultus van Eutropius in Heule pas uit de late 13de eeuw stamt¹⁵, is natuurlijk geen argument, evenmin dat de kerk van Heule pas voor het eerst wordt vermeld in 1143¹⁶. Ook het feit dat de oorkonde niet spreekt

12 **A. d'Herbomez**, *Chartes de l'abbaye de Saint-Martin de Tournai*, I, Brussel, 1898, p. 45.

13 Cf. **G. Declercq**, 'Entre mémoire dynastique et représentation politique. Les sépultures des comtes et comtesses de Flandre (879-1128)', in: **M. Margue** (ed.), *Sépultures, mort et représentation du pouvoir au Moyen Âge – Tod, Grabmal und Herrschaftsrepräsentation im Mittelalter*, Luxemburg, 2006, p. 370.

14 **H. Grotefend**, *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, Hannover, 1960¹⁰, p. 52.

15 **Ph. Despriet**, *De Zuidwestvlaamse parochiekerken*, 1, Kortrijk, 1982, p. 145. Zie ook **I. Van Steenkiste**, *Proef eener geschiedenis der gemeente Heule*, Kortrijk, 1889 (reprint: Handzame, 1981), p. 95.

16 **E. Hautcœur**, *Cartulaire de l'église collégiale de Saint-Pierre de Lille*, I, Rijsel-Parijs, 1894, p. 32.

over de heilige Eutropius is van geen belang, want dit wijst er hoogstens op dat deze datum niet relevant was voor de kanunniken van Harelbeke. Bovendien beperken de al aangehaalde schenkingen aan de Gentse Sint-Pietersabdij zich eveneens meestal tot een dagaanduiding volgens de Romeinse kalender, zonder expliciet aan te stippen welke voor de abdij nochtans belangrijke feestdag op die dag valt. Alles wijst er dus op dat Zeger van Heule zelf verantwoordelijk is voor de keuze van deze datum. Nu was Eutropius in onze gewesten niet echt een courante heilige. Buiten de kerk van Heule is in België enkel de kerk van Paliseul in de provincie Luxemburg aan deze martelaar gewijd die in de 3de eeuw de eerste bisschop van Saintes zou zijn geweest. Zijn cultus heeft evenwel buiten Zuid-West Frankrijk een zekere bekendheid verworven als gevolg van de opkomst van de pelgrimstocht naar Santiago de Compostela. Saintes lag immers aan een van de hoofdwegen die vanuit onze gewesten en het noorden van Frankrijk naar het bedevaartsoord van Sint-Jakob leidden, de zgn. *Via Turonensis* (naar de stad Tours), de meest westelijke route die doorgaans gevolgd werd door Vlaamse pelgrims. In 1081 werd de abdij van Saint-Eutrope in Saintes door de hertog van Aquitanië geschonken aan de abdij van Cluny en was ze daarmee voortaan een priorij van dit grote monastieke centrum. De Cluniacenzers hebben er vanaf dat ogenblik alles aan gedaan om de priorij van Saint-Eutrope als bedevaartsoord uit te bouwen. Ze lieten met het oog hierop een nieuwe grotere kerk optrekken die in het voorjaar van 1096 door paus Urbanus II werd ingewijd. Op 14 oktober van datzelfde jaar bracht de plaatselijke bisschop de relieken van Eutropius over naar de crypte van deze nieuwe kerk¹⁷. In de bekende gids voor de pelgrims naar Santiago die van omstreeks 1140 dateert, wordt het graf van Eutropius dan ook aangeprezen als een plaats die de pelgrims onderweg zeker moeten bezoeken. De auteur gaat bovendien uitvoerig in op de legende van de martelaar-bisschop van Saintes¹⁸.

De vaststelling dat de schenking van Zeger plaatsvond op een feestdag van de heilige Eutropius heeft natuurlijk allerlei implicaties. Het wijst er in de eerste plaats op dat hij een bijzondere verering koesterde voor deze heilige, zeker omdat hij een feestdag van deze heilige heeft uitgekozen om een schenking voor het zielenheil van zijn vrouw te verrichten. Heeft Zeger misschien zelf een pelgrimstocht naar Santiago ondernomen en is hij zo in Saintes geweest, waar hij Saint-Eutrope bezocht heeft? Of is hij enkel op bedevaart naar Saintes geweest en verklaart dit de band die hij had met deze heilige? De feestdag van Eutropius op 14 oktober is overigens niet de gewone feestdag van deze heilige die op 30 april wordt gevierd, maar het feest van de translatie dat veel minder bekendheid genoot buiten het bisdom Saintes. Daarenboven gaat het om een feest dat pas vijftien jaar eerder was ingesteld. Dit lijkt er m.i. toch wel op te wijzen dat Zeger persoonlijk in Saintes moet zijn geweest ergens tussen 1096 en 1111. Op zich zou dit niet uitzonderlijk zijn, want de eerste attestaties van bedevaarten van Vlaamse edellieden dateren precies uit het eerste derde van de 12de eeuw. Omstreeks 1120 stichtte Adalard van Eine-Oudenburg op de terugweg van Santiago zelfs een gasthuis voor pelgrims in Aubrac (Rouergue), langs één van de andere bedevaartsroutes¹⁹. In maart 1127, net na de moord op graaf Karel de Goede, kwam Raas van Gavere terug van een

pelgrimstocht naar Saint-Gilles du Gard, net als Saint-Eutrope in Saintes een bekend bedevaartscentrum dat ook al aan een van de routes naar Santiago lag²⁰. Via dit soort pelgrimstochten brachten bedevaarders niet alleen de cultus van Sint-Jakob mee naar het noorden, maar ook die van andere heiligen die ze onderweg hadden leren kennen. Het is vrij duidelijk dat ook de cultus van Eutropius van Saintes op een dergelijke manier in Heule is beland, en alle indicaties wijzen in de richting van Zeger van Heule als verantwoordelijke voor de introductie ervan. Zo is het na alles wat hierboven gezegd is meer dan waarschijnlijk dat de kerk van Heule haar toewijding aan de heilige Eutropius aan hem te danken heeft. Dat is zoals al gezegd immers geen alledaags patrocinium in onze gewesten. Aangzien op basis van opgravingen kort na de Tweede Wereldoorlog aangenomen wordt dat in Heule in de eerste helft van de 12de eeuw een romaanse kerk werd opgetrokken²¹, mogen we misschien nog verder gaan en ook het bouwen van deze kerk op rekening van Zeger schrijven. Uit de datum van de schenking kunnen we in ieder geval opmaken dat er in 1111 blijkbaar al een aan Eutropius gewijde kerk in Heule stond. Ten slotte, dat Zeger voor zijn schenking niet de hoofdfestdag van 30 april koos, maar voor de minder bekende dag 14 oktober opteerde, heeft allicht een eenvoudige verklaring: zijn echtgenote Hazeka, voor wiens zielenheil hij deze schenking verricht, overleed naar alle waarschijnlijkheid tussen beide data in. Het is dus best mogelijk dat hij zijn schenking al meerdere maanden aan het voorbereiden was.

In de datum van wat op het eerste gezicht een gewone middeleeuwse schenking lijkt te zijn, zit dus bij nader toezien heel wat informatie verborgen. Zeger van Heule, die tot nog toe enkel bekend was door de eerste vermelding van de plaatsnaam, blijkt ook een belangrijke rol gespeeld te hebben in de wording van het dorp. Hij introduceerde naar alle waarschijnlijkheid de cultus van Eutropius na een pelgrimstocht naar Saintes. Ongetwijfeld is hij verantwoordelijk voor de toewijding van de plaatselijke kerk aan deze heilige en misschien ook voor het bouwen van de romaanse kerk. Daar de kerk zich later op de dorpsheerlijkheid bevond, ligt het voor de hand aan te nemen dat hij ook heer was van Heule.

17 **A.J. Letronne**, 'Mémoire sur la découverte d'une sépulture chrétienne dans l'église de Saint-Eutrope à Saintes', in: *Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 17, Parijs, 1847, p. 87-96; cf. ook **R. Favreau**, 'Saintes', in: *Lexikon des Mittelalters*, VII, München, 1995, kol. 1261.

18 **J. Viellard**, *Le guide du pèlerin de Saint-Jacques de Compostelle*, Macon, 1969⁴, p. 3 en 64-79.

19 **A. Viaene**, *Vlaamse pelgrimstochten*, Brugge, 1982, p. 272-280.

20 **R. Van Caenegem** en **A. Demyttenaere**, *Galbert van Brugge. De moord op Karel de Goede*, Leuven, 1999, p. 159.

21 **Ph. Despriet**, *De Zuidwestvlaamse parochiekerken*, 1, p. 148-151.

Bijlage

Zeger van Heule schenkt voor het zielenheil van zijn vrouw Hazeka vier bunder grond in Lierde aan de kerk van Harelbeke.

s.l., 14 oktober 1111.

A. ORIGINEEL: niet voorhanden.

B. AFSCHRIFT uit de 12de eeuw in de *rotulus Harlebeccensis*. **Kortrijk**, *Rijksarchief*, Aanwinsten, 3469.

C. AFSCHRIFT van 1749-51 door J.A. Courtens in een cartularium van het kapittel van Harelbeke, naar B. **Kortrijk**, *Rijksarchief*, Kerkarchief Harelbeke, 1542, f° 130v°. – D. AFSCHRIFT van 1758 door J.A. Courtens in een cartularium van het kapittel van Harelbeke, naar C. **Kortrijk**, *Rijksarchief*, Aanwinsten, 23760 (vroeger Kerkarchief Harelbeke, F 105), f° 6v°-7r°. – E. AFSCHRIFT van 1763 door J.A. Courtens in een cartularium van het kapittel van Harelbeke, naar D. **Kortrijk**, *Rijksarchief*, Aanwinsten, 3470, f° 4r°-v°.

UITGAVEN: a) **A. Miraeus** en **J.F. Foppens**, *Opera diplomatica*, II, Leuven, 1723 p. 951-952, naar B. – b) **F. V(an de Putte)**, ‘Analectes concernant Harlebeke’, in: *A.S.E.B.*, 27 (1875), p. 150-151, naar B. – c) **J. Ferrant**, ‘Esquisse historique sur le culte et les reliques de saint Bertulphe de Renty en l’église d’Harlebeke’, in: *Annales de la Société d’émulation de Bruges*, 48 (1898) [ook als afzonderlijke publicatie: Brugge, 1897], p. 85-88, naar E.

VERMELDINGEN: **A. Wauters**, *Table chronologique des chartes et diplômes imprimés concernant l’histoire de la Belgique*, II, Brussel, 1868, p. 54; **S. Bormans** en **J. Halkin**, *Table chronologique des chartes et diplômes imprimés concernant l’histoire de la Belgique*, XI, 1, Brussel, 1907, p. 109.

Ex antecessorum nostrorum consuetudine tenere non inutile iudicauimus ut quicumque ecclesiam alicuius suę hereditatis heredem fecerit, litteris mandare non negligat, quatinus et animę pro qua attribuitur sepius fiat memoria, et nullum maliuolentia alicuius dampnum patiatur ecclesia. Notum sit igitur cunctis fidelibus sanctę ecclesie tam praesentibus quam futuris quod ego Sigerus de Hula, illud attendens *Sicut aqua extinguit ignem, ita elemosina extinguit peccatum*, pro remedio animę uxoris meę Hazekę, Harlebeccensi aecclesię III^{or} bonarios in uilla quę uocatur Lirda attribuo, ita tamen ut duę partes redditus communiter fratribus deseruiant, tertia uero pars luminari eiusdem aecclesię appendat. Hoc autem factum est pridie idus octobris, anno ab incarnatione Domini MCXI., indictione V^{ta}, regnante rege Francorum Lotheuico, comite Flandrensium Balduino filio Rotberti Frisonis, Baldrico episcopante. Ut autem ratum permaneat, factum est

testimonio tam laicorum quam clericorum quorum nomina subnotare haut inutile est. Si quis huic contradixerit traditioni et infringere uoluerit, anathema sit.

Signum Folkini praepositi. S. Leoderici canonici. S. Willelmi canonici. S. Litberti canonici. S. Alberti Canis. S. Onulfi fratris eius. S. Lamberti de Lidengim. S. Walteri de Uarnestun. S. Moranti de Bellengim. S. Rotberti de Cortraco. S. Thizekini de Treslengim. S. Godescalki de Tresleca. S. Willelmi praeconis de Harlebecca.